

PSIHOLOGIA CONVERTIRII ADOLESCENȚILOR¹

Pr.Lect.Dr. Dan Sandu

Fiecare sectă caută să prezinte un set de doctrine „noi”, „autentice” și o față construită cu scopul de a exercita atracție în rândul neinițiaților în tainele vieții religioase. Cei mai expuși acestei tentații sunt adolescenții și tinerii care încă nu înțeleg rolul religiei în viața personală, nu alocă o importanță prea mare învățăturilor teologice și recomandărilor evanghelice aferente și, de aceea, răspund cel mai ușor tentației convertirii.

Răspunsul Bisericilor istorice la asaltul sectar, care propune mijloace dintre cele mai complexe, de tipul economiei de piață, pentru a atrage atenția tinerilor, nu este suficient, pentru că mesajul lor, mult prea elaborat pentru nivelul tinerilor este perceput ca o luptă de „păstrare a propriilor credincioși”. Unii sociologi cred că ocultismul este în creștere deoarece credința, în Bisericile tradiționale din Occident, este mai mult administrată decât trăită, pe de o parte, iar pe de alta pentru că au desacralizat și raționalizat credința.

Problema lor capitală nu se poate reduce la a păstra credincioșii într-o biserică sau alta, ci să creeze conștiința riscului și să lucreze pentru a preveni pierderea definitivă a tinerilor. Când un tânăr aderă la o sectă, comportamentul, limbajul, atitudinea și relațiile cu ceilalți membri ai familiei și grupului din care face parte ridică semne de întrebare. Acesta este punctul la care părinții încep să-și pună problema în modul serios, recurgând la preot, psiholog sau psihiatru, în speranța că ceva mai poate fi făcut, că aceștia îl pot întoarce la vechiul stil de viață, cu care erau obișnuiți. Prea târziu...

Gunther Klosinski, specialist în psihiatrie și psihoterapie al Universității din Tübingen, Germania, consideră că există niște resorturi psihologice care determină orientarea religioasă copilului, apoi adolescentului și că, dacă părinții le-ar cunoaște, împreună cu strategiile (de cele mai multe ori psihologice) pe care sectele le folosesc, ar putea dejuca planurile manipulatorii ale liderilor de secte ce recrutează adepți în toată lumea. În lucrarea *Sectele: alarmă părinților*, Gunther Klosinski face o analiză rafinată a psihologiei adolescente, mai cu seamă atitudinea tinerilor față de părinți și modificările personalității copilului, apoi a adolescentului și tânărului religios. Există un conflict între generații cu adevărat?

---

¹ Însemnări pe marginea lucrării *Sectes: alerte aux parents*, de Gunther Klosinski, Brepols, Paris, 1997, 159 pp.

Se poate vorbi de o ostilitate între generația adultă și cea tânără? Pot părinții să-și ajute copiii fără a atenta la individualitatea și independența lor? Este capabilă religia, în sensul ei clasic, să contribuie la formarea unor tineri cu personalitate și viață religioasă neviciată, satisfăcând nevoile spirituale ale fiecărei persoane? Sunt întrebări la care cartea de față dă posibile răspunsuri.

De remarcat este faptul că autorul nu expune un punct de vedere al unei Biserici, nu pledează pentru una sau alta dintre miile de variante creștine ale credinței, ci folosește experiența de specialitate pentru a evidenția riscurile reale, evidente la care sunt expuși adolescenții în căutările lor spirituale și eșecurile pe care le suferă părinții care nu acordă suficientă importanță schimbărilor și fenomenelor sociale pe care le suferă lumea astăzi.

Viața modernă: mediu sectar *par excellence*

Nu ne miră și nu ne surprinde sectarismul în zilele noastre mai mult decât în alte etape ale istoriei pentru că el a fost un fenomen care a însoțit în permanență Biserica, așa cum sateliții pivotează în jurul unei planete. Într-un fel, sectarismul ține trează conștiința Bisericii de „Trup mistic al lui Hristos”, pe care „Porțile iadului nu o vor birui”, așa cum a promis Însuși capul ei, Hristos Domnul. Adevărul se va deosebi întotdeauna de minciună dar pentru a face diferența este important să se sesizeze minciuna. Dealtfel, sectele nu aduc niciodată un mesaj, ci un protest, o revoltă, o sciziune, o despărțire; ele nu aduc alternativa, ci contestă Adevărul, punând în locul lui surrogatul, îndulcitorul artificial. A. Lampe, citat adeseori de autor, numește sectele „Muște pe rănilor Bisericii”. Deși riscant prin definiție, sectarismul ne apare ca o stare de normalitate în societatea contemporană.

Se poate vorbi de un comportament general sectar care determină și proliferarea sectarismului religios. Acest spirit se manifestă în familie, în societate, în economie și afaceri, în cultură. Spiritul comuniunii² este tot mai frecvent înlocuit de spiritul diviziunii, opoziției, revoltei, protestului pentru ceea ce nu convine persoanei umane.

Familia modernă a început să sufere din momentul abandonării în practica zilnică a principiilor creștine. Dacă înțelegem secta drept o „diviziune”, putem identifica sectarismul în familia modernă: deși trăiesc împreună, soții au preocupări separate, locuri de muncă diferite, hobby-uri care îi țin mai degrabă departe de familie și casă. Preocuparea principală, serviciul sau afacerea, devine motivul pentru care copiii cresc mai mult singuri sau sub grija unor profesioniști plătiți, rupți de modelul părintesc. Întâlnirile sunt ocazionale, în week-enduri și vacanțe.

---

² Globalizarea nu aduce soluția împotriva diviziunii, pentru că este impusă urmărește interese mascate; comuniunea presupune acceptarea liberă și promovarea relației dintre persoane.

Acest stil de viață duce la atrofierea nevoii de comuniune familială; familia însăși devine o instituție de care te poți lipsi, nu un mediu în care îți găsești împlinirea³. Nu este vorba doar de un concept etico-religios, ci mai ales psihologic, ce merge până la alterarea relației mamă-copil. Diada copil-mamă fie că suferă de lipsa de dragoste, al cărei rezultat dramatic este abandonul, fie se transformă în cerc închis, individualist, de manieră sectară, din care unul dintre soți de regulă dispare.

Manifestările religioase aberante, cum ar fi satanismul, spiritismul sau ocultismul, nu pot fi puse doar în seama tineretului care le practică, pe care adeseori seniorii se reduc la a-i critica vehement. Ele sunt deja consecințele unei educații incomplete, fiind răspândite într-o formă atenuată în mijlocul adulților nu prin practicare ci prin ignorarea posibilelor efecte și eludarea principiilor creștine. Tânărul, care nu are experiența religioasă în familie, și-o va „achiziționa” când crede că este suficient de independent pentru o decizie importantă. Atunci manifestările religioase capătă forme de manifestare extreme în rândul tinerilor. Ar fi, de altfel, inexplicabilă perpetuarea și întărirea acestor credințe și practici numai prin adolescenți.

Un alt aspect este acela în care societatea seculară însăși propune un egocentrism de tip sectar în care omul nu este încurajat să dăruiască, ci să cumpere, să aibă, să se deosebească și să se izoleze în propriul mediu, construit individual. Soluția socială la orice problemă este protestul și ruptura: dacă un grup politic are alt interes, se separă de gruparea mamă și formează un cerc propriu, dacă interesele economice ale unei categorii nu sunt satisfăcătoare, se organizează un protest și o ruptură. Producători și comercianți se grupează în grupuri de interese cu scopul declarat de a apăra propriile interese. Modelul acestei societăți este inevitabil importat și în religie, cu atât mai mult cu cât ea operează cu principii valorice spirituale, liber acceptate, necoercitive, potrivit cărora oricine este liber să refuze sau să accepte un model religios.

„Mântuirea” ca răsplată și amenințare

Vom vedea mai jos care sunt nevoile spirituale ale tinerilor și ce motivații interne determină un tânăr să adere la o sectă sau altă. Până acolo, însă, trebuie să precizăm că instrumentul de bază folosit de toate sectele este mântuirea ca bun individual, pe care o prezintă fie ca un scop al convertirii, fie ca o amenințare împotriva celui ce nu crede și nu se convertește. Orice prozelit vorbește cu o

---

³ În societățile dezvoltate familia nici nu mai rerezintă o instituție importantă. Studiile recente arată că, în societăți precum cea britanică, mai mult de 50% dintre căsătoriile sfârșesc în divorț în primii 9 ani și că același procentaj de copii nu au experiența biparențială. Tentativa legislativă recentă de legalizare a concubinajului în România este un indiciu al cursului pe care și societatea românească îl urmează.

pasiune inimaginabilă despre mântuire. Ea este prilej de nesperată bucurie care îi face pe membri să cânte exaltant cum „Isus m-a mântuit!” În rândul sectelor cu caracter evanghelist/sentimentalist, mântuirea adusă de „Isus” nu se deosebește de eliberarea promisă de un *guru* dintr-o sectă de sorginte orientală care se află acum la modă.

În alte ipostaze, mântuirea este arma cu care se manipulează și se deformează conștiințe. Unii trăiesc mântuirea ca o psihoză, ca un eveniment inexorabil de care convertitul face uz în funcție de directivele pastorului. Adeseori mântuirea, din stare de comuniune cu Dumnezeu, a ajuns să fie abordată cu o teamă teroristă. Ea este prezentată de spiritul sectar ca o catastrofă ce va lovi omenirea și numai cei ce aparțin sectei vor fi salvați.

O astfel de psihologie face ca orice tânăr sensibil să înceapă șirul întrebărilor existențiale, la care nu va primi răspunsuri adecvate nici de la părinții areligioși sau indiferenți, nici de la profesorul de religie profesionist și distant, ci de la liderul harismatic și binevoitor al sectei.

Adolescența – fază vulnerabilă în dezvoltare

Adolescența era reprezentată în mitologia greacă sub forma unei ființe jumătate om jumătate animal, în ideea de a sugera manifestările semiconștiente, semiraționale ale acesteia. Adolescența este perioada dificilă caracterizată printr-o tensiune între instinctual și rațional. Ea determină prima confruntare dintre autoritatea părinților și tendința de autonomie, de ieșire de sub tutelă, adeseori în forme agresive. Rebeliunea tânărului se manifestă în tot ceea ce face: în modul în care se îmbracă, se coafează, în limbaj, în modul de a folosi anumite accesorii vestimentare sau podoabe care să-l diferențieze de ceilalți, doar pentru că mesajul lui este: „Eu sunt diferit și vreau să se știe și să fiu acceptat ca atare”.

Toți specialiștii sunt de acord că adolescenții au anumite „necesități fundamentale” netrăinite anterior, care în multe cazuri sunt ignorate sau necunoscute de factorii reponsabili: părinți, rude, școală. Ele sunt legate de aspecte specifice ale vieții interioare, de foarte mare importanță pentru viața religioasă. Le enumerăm fără a insista asupra fiecăreia, lăsând cititorului satisfacția de a le studia în detaliu: nevoia de activitate psihologică și sexuală, nevoia de securitate, nevoia de independență, nevoia de apartenență și de afecțiune, nevoia de performanță și de fi util, nevoia de realizare de sine și dezvoltare personală. În dorința de satisfacere a acestor noi realități din viața proprie, adolescentul începe să caute răspunsuri, în variate moduri, pe fondul unei religiozități naturale.

Religiozitatea la vârsta adolescenței este intrinsec legată de o persoană-model pentru care simte de regulă o atracție admirativă și nevoia de imitare. În multe cazuri, ea este substituită de un *guru/maestru* care-i induce sentimentul de

independență, de a putea face orice și mai ales de a o face cu propriile puteri, într-un efort de autorealizare. Contextul actual se prezintă ca un „supermarket” al religiilor, cu o ofertă bogată, în care cercurile spiritiste și ocultiste sunt așezate pe același raft cu Bisericile tradiționale. Religiozitatea ontologică despre care vorbește Mircea Eliade este dirijată, în acest context, spre alegere; este de remarcat, ca și în alte lucrări de specialitate, că persoana modernă dorește o „religie fără instituție”, un creștinism ne-ecclesial, o soluție mai mult socială și privată, un fel de individualizare a religiei.

Educația religioasă: șansă și risc

Imaginile și reprezentările lui Dumnezeu se schimbă pe tot parcursul dezvoltării copilului, așa încât în prima fază reprezentarea Lui trebuie să se adreseze părții emoționale și intuitive a persoanei umane. Mai târziu ponderea o capătă latura cognitivă, rațională și morală a persoanei umane. Relația copilului cu Dumnezeu nu se construiește intelectual, ci după modelul celei dintre copil și părinte: imaginea negativă a unui tată sau mame modelează imaginea deformată despre Dumnezeu. Eliminarea sentimentului de „părinte”, în favoarea falsei imagini de „prieten al copilului” specific educației moderne, nu aduce vreun progres în calitatea relațiilor.

Educația religioasă nu înseamnă numai transmiterea informației, ci crearea unei imagini pozitive despre „alterus” și despre sine, într-un efort pe care deopotrivă părinții și profesorii trebuie să îl depună constant. Prezentarea lui Dumnezeu ca o ființă atotputernică, exterioară și moralist-persecutoare, fără o imagine a prezenței chipului lui Dumnezeu ca for interior sufletului uman, duce la o falsă receptare a comandamentelor religioase înseși și refuzul lor de către adolescentul de mâine.

Educația religioasă este o șansă dacă ajută persoana umană să găsească de-a lungul vieții propria identitate, dar devine un risc atunci când este greșit aplicată, după principiul „Dumnezeu vrea totul” sau „ori ... ori”, ceea ce dezvoltă în copiii mai puțin ascultători un sentiment de vinovăție și fugă de religie. Identitatea se dezvoltă în funcție de grup și de persoana idealizată pe care nu a găsit-o în mediul familial neglijent și indiferent, care aici acordă importanța cuvenită persoanei, respectiv „Maestrului”.

Probleme psiho-sociologice ale convertirii

Interesul pentru Biserică în Occident a scăzut dramatic în ultimele decade, mai mult decât în secolele precedente, iar o recuperare pare imposibilă. Evident,

ideile de bază în tot acest melanj religios sunt de sorginte creștină: viața de dincolo de moarte, iubirea semenului etc., folosindu-le selectiv, eliminând ceea ce nu convine din religia de origine. Schimbându-se forma, conținutul este ușor de denaturat, pentru că el se vede abia după despachetare. Confuzia cea mai mare este creată de cunoscutul curent „New Age” a cărei pretinsă virtute este sinteza: nu mai este nevoie de identitate, de diferențe pentru că totul converge spre o unitate globalizantă, sub toate aspectele.

Asociații, organizații sau chiar institute și Universități din Occident și SUA propun ședințe de auto-cunoaștere și „dezvoltare a potențialului uman”, folosindu-se de noile descoperiri în domeniul psihologiei, parapsihologiei, psihanalizei și psihiatriei. „Specialiștii” fac apel la tehnici precum yoga, terapie primară, bio-energie, psihosinteză, masaj, Tai-chi, autocontrol mental, toate colorate „științific”, făcând victime în special din rândul claselor de mijloc, mai cu seamă femei (adolescente și de vârstă medie) a căror încredere este manipulată și transformată în credulitate oarbă. Câteva ședințe de astfel de manipulare psihologică duc la căderi epuizante (*burnt-out*), în dorința de a trece în *transpersonal*, noțiune cheie în terapia de grup. Esoterismul și ocultismul „științific” caracteristic conceptului New Age a dat și continuă să dea mare încurajare manifestărilor magice, șamanice, „terapeuților” și mișcărilor parapsihologice chiar în țările cu cel mai înalt grad de dezvoltare. Creșterea numărului lor într-un ritm alarmant este cea mai simplă dovadă în sprijinul afirmației noastre.

Ofertele alternative, în faza de protest față de părinți și valorile clasice, duc la ușoara racolare a tinerilor în astfel de mișcări. Dacă în general adulții adoptă mai degrabă convertirea la secte precum Martorii lui Yehova, Mormonii, Baha’i, Moon, Biserica lui Iisus din Nazaret etc., tinerii acced spre un spațiu mult mai periculos: experiențele transpersonale.

Într-un studiu privind convertierile, Gunther Klosinski arată că 73% dintre noii convertiți la o sectă au avut în adolescență probleme grave cu ei înșiși, cu părinții sau cu tineri de vârsta lor. Toți căutau un răspuns religios și manifestau o nevoie de comuniune unică. La aceasta se adaugă invariabil semne de nevroză, aparent rezolvată de convertirea la o sectă, care oferă o stare de încredere euforică. La oferta religioasă se mai adaugă astăzi declanșarea experienței mistice provocate prin mijloace artificiale, practicate de multe secte, cu substanțe narcotice (ușor accesibile în societățile superdezvoltate). Căutarea experienței unice duc deci la acceptarea unei orientări religioase necesarmente diferite de cea a părinților, la care nu au găsit soluții și modele.

Klosinski este de părere că există cinci tipuri de convertire:

Convertirea prin accesul la un „Maestru iluminat” care rețineze „sinele” persoanei și creează senzația de fuziune energetică și mediumistică. Este cazul tinerilor cu înclinații narcisiste.

Convertirea ca mijloc de rezolvare a sentimentelor de vinovăție față de cei apropiați; pentru adolescentul captivat, leaderul sectei apare ca un tată bun și tolerant;

Convertirea ca nevoie homo-erotică în care tânărul transferă sentimentele neîmpărtășite în familie sau în mediul colegial spre Maestru, față de care simte o atracție irezistibilă, până la senzația de foc și experiență energetică.

În cazul unor secte, părerea că în noul mediu convertitul, de obicei depresiv, găsește un terapeut pe care îl idealizează până la a-l considera totul, spre aflarea căruia adeptul simte că a trecut prin moarte (înainte) și renaștere (după convertire).

Cele mai frecvente sunt convertirile persoanelor care au suferințe psiho-somatice sau frustrări pe plan familial. Idealul nu mai este familia, ci grupul sectar în ansamblul său, care se prezintă ca o familie lărgită.

Repercusiunile convertirii sunt: izolarea socială totală sau parțială, adeseori cu părăsirea locului de muncă, dezvoltarea unei dependențe față de „maestru”, pierderea capacității de planificare a propriei vieți pe termen lung, stări meditative, experiențe limită care pot duce, la cei cu personalitate fragilă, la imagini și acțiuni subconștiente anormale. Cu toate acestea, convertirea poate avea și aspecte pozitive: cultivarea încrederii în sine, desprinderea de stările depresive și posibilele confruntări, abținerea îndelungată de la alcool, tutun, droguri, diminuarea sentimentului de incompetență și inferioritate.

Abordarea problemelor

Soluția cea mai la îndemână este prevenirea convertirii printr-o abordare cu maximă seriozitate a personalității umane, în variatele ei stadii de dezvoltare. Totuși, atunci când lucrurile sunt avansate, unicul acces la miezul problemei este dialogul și apelul la specialiști, în cazul în care convertirea a avut loc sau este pe cale iminentă de a se petrece. Este necesar să se țină seama de următoarele caracteristici, esențiale în soluționarea complexei problematice religioase a adolescentului:

1. Aversiunea față de orice autoritate face ca tânărul să nu accepte „sfaturi”, pentru că „ceea ce știe el este cel mai bine”. A începe prin a-l convinge că se află pe un drum greșit este o mare eroare; el trebuie ajutat să se convingă singur de acest lucru. În caz contrar, decizia va fi de încetare a oricărui dialog.

2. Din dialog trebuie înțelese motivele care au dus la o atare hotărâre; părintele trebuie să înțeleagă el însuși fascinația care l-a determinat pe adolescent

să se convertească. Numai după ce înțelege aceste lucruri, el poate da exemple de tineri care au eșuat alegând să devină membri ai sectei. La acest punct se poate apela la un cunoscător al sectei pentru a o prezenta în adevărata ei lumină.

3. Conștientizarea faptului că orice convertire la un cult este urmată de trei moduri de manifestare: evoluția spre fanatism și orbire; poziție deosebit de critică față de cei care rămân mai departe în cultul părăsit prin convertire, făcând distincție radicală în dezvoltarea proprie între pozitiv și negativ; probabilitatea de a se separa definitivă față de Biserica părăsită.

4. Nu se recomandă discutarea exclusivă a aspectelor negative ale sectei ci promovarea unor relații de încredere în familie. Nevoia de frecvență a cercurilor sectare trebuie înlocuită cu alternativa întrunirilor de familie sau cu o altă comunitate, pentru a nu se resimți lipsa acelora (fenomen cunoscut ca *shifting* sau *snapping*).

5. Folosirea „forței clarificatoare” și autorității impuse nu poate avea decât reacții averse. Secta nu trebuie prezentată radical în alb sau negru, din grijă pentru sentimentele investite de adolescent, care trăiește o anumită intimitate, ci de a conduce progresiv și prudent la relativizarea aspectelor considerate foarte însemnate și determinarea unei decizii proprii din partea convertitului.

Se impune ca o concluzie, din toate studiile, că importanța maximă o are prevenirea și că aceasta poate fi aplicată dacă părinții înțeleg nevoia tinerilor de comunicare. Biserica trebuie să mai decodifice mesajul ei, nu prin desacralizare, ci prin identificarea preocupărilor și temelor de interes în revelația divină. Evanghelismul sentimental, ca alternativă la raționalismul scolastic, a dus la eșuearea ambelor, în favoarea militantismului religios islamic și a misterelor extrem orientale, generatoare de variații religioase exotice și atractive.

Nici omul autonom și autosuficient, nici un Dumnezeu desacralizat și redus la un set de învățături sentimenteliste nu sunt soluții reale pentru problemele tinerilor. Fiecare persoană este unică în formația ei psiho-socială, pentru care comunicarea individuală în dialog este cheia progresului spiritual. Ea trebuie folosită de părinți, după modelul lui Hristos, despre care se știe că a întărit credința, a întors vieți în mod individual, după prelabilul dialog de afirmare a credinței și adeziunea la El.